

**MOKSLINIS METODINIS CENTRAS
„SCIENTIA EDUCOLOGICA“**

**GAMTAMOKSLINIS UGDYMAS
BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE-2008**

*XIV nacionalinės mokslinės-praktinės konferencijos straipsnių rinkinys,
Utena, 2008 m. balandžio mėn. 25–26 d.*

**NATURAL SCIENCE EDUCATION
AT A GENERAL SCHOOL-2008**

*Proceedings of the Fourteenth National Scientific-Practical Conference,
Utena, 25–26 April, 2008*

2008

Konferencijos rengėjas / Organizer of conference

Visuomeninė organizacija mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“
/Scientific methodical center „Scientia Educologica“/

Organizacinis komitetas / Organizing Committee

Pirmininkas

Prof.dr. Vincentas Lamanuskas, MMC „Scientia Educologica“

Nariai

Renata Bilbokaitė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras*
Ramunė Burškaitienė, *Šiaulių universiteto Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras*
Alvydas Gražys, *Utenos rajono savivaldybės administracijos Švietimo, sporto ir
turizmo skyrius*
Antanas Panavas, *Utenos kolegija*
Jonas Paukštė, *Utenos rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto skyrius*
Dr. Laima Railienė, *MMC „Scientia Educologica“*
Prof. habil. Dr. Elena Šapokienė, *Utenos tarpmokyklinis aplinkotyros klubas „Viola“*
Mgr. Margarita Vilkonienė, *MMC „Scientia Educologica“*
Dr. Rytis Vilkonis, *MMC „Scientia Educologica“*
Augustas Uktveris, *VšĮ Ekologinio švietimo centras, savaitraštis „Žaliasis pasaulis“*
Minius Žiulys, *Utenos Adolfo Šapokos gimnazija*

Redakcinė kolegija /Editorial board

Prof. dr. Andris Broks, *Latvijos universitetas*
Prof. dr. Janis Gedrovics, *Rygos mokytojų rengimo ir švietimo vadybos akademija*
Prof. dr. Vincentas Lamanuskas, *Mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“*
Dr. Laima Railienė, *Mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“*
Dr. Rytis Vilkonis, *Mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“*

Konferencijos partneriai / Conference partners

Viešoji įstaiga „Ekologinio švietimo centras“ ir savaitraštis „Žaliasis pasaulis“
Utenos rajono savivaldybės administracijos Švietimo ir sporto skyrius
Utenos Adolfo Šapokos gimnazija

Konferencijos rėmėjai / Conference sponsors

Leidybos įmonių grupė „Šviesa“ ir „Alma litera“
Leidykla *Lucilijus*

ISBN 978-9955-32-032-6 © Mokslinis metodinis centras „Scientia Educologica“, 2008
© Leidykla *Lucilijus*, 2008

*The authors of the reports are responsible for the scientific content and novelty of the
conference materials*

Ekologinio ugdymo projektas ikimokykliniame amžiuje „Gamta vienas galingiausių auklėjimo veiksnių“

Elona Činikienė, Loreta Levanauskienė

Kauno lopšelis-darželis „Radastėlė“

Įvadas

Ikimokyklinis amžius nepaprastai svarbus žmogaus tapsmui, socializacijai. Spartus fizinis augimas, intensyvus psichinių funkcijų plėtojimas vaiką daro jautrų, lengvai pažeidžiamą. Kaip tik ikimokykliniame amžiuje susiklosto asmenybės pagrindai, kurie vėliau mažai kinta. Pasaulio visuomenei suvokus ekologinių problemų globališkumą, ypatingas dėmesys skiriamas ekologiškai sampratai formuoti. To siekiama integruojant ekologiją į mokymo procesą, ugdomąją veiklą. Naujoviškas požiūris į ugdymą įgalino peržiūrėti ugdymo tikslus ir uždavinius.

Gamta – dvasinio ir fizinio turtejimo neišsenkantis šaltinis. Vaikai viena ar kita forma susiduria su gamta. Be galo įdomus ir įvairus gamtos pasaulis prabudina vaiko gyvą susidomėjimą, smalsumą, suteikia stimulą žaidimui, darbinei, meninei ir kitai veiklai. Bet ne viską vaikas, savarankiškai bendraudamas su gamta, supranta teisingai, ne visada formuojasi teigiami vaiko santykiai su augalais, gyvūnais, su negyvąja gamta.

Vaikai sėkmingai įvaldo kai kurias pasaulio pažinimo priemones, įgyja pirmąsias žinias, pažįsta elementarius dėsningumus ir priežastinius ryšius. Pasaulį jie suvokia kaip nedalomą visumą, pratinasi jame adekvačiai elgtis bei vertinti visa, kas juos supa.

Ekologinis ugdymas – vaiko fizinių ir dvasinių savybių ugdymas. Labai svarbus ugdymo procese gamtos saugojimo mokėjimų formavimas. Todėl vaiko ir gamtos sąveiką būtina organizuoti tikslingai, nuosekliai jai vadovauti, siekiant ekologinių žinių įtakos aplinkos pažinimo procesui vyresniame ikimokykliniame amžiuje.

Ekologinis ugdymas šiandieną suprantamas kaip procesas, prasidedantis šeimoje, vėliau tęsiamas ikimokyklinėse įstaigose, mokykloje ir toliau plėtojamas suaugusio žmogaus savarankiškoje veikloje. Ekologinio ugdymo tikslas – ekologinė kultūra, atspindinti ekologinę poziciją arba tinkamą asmens santykį su gamta.

Kauno lopšelio-darželio „Radastėlė“ veikla, įgyvendinant visuminį vaikų ugdymą, siekiant užtikrinti natūralų pažinimo aktyvumą, formuoja ekologines nuostatas: pažinti elementarius gamtos dėsnius, saugoti ir puoselėti augmeniją, globoti ir rūpintis gyvuoju gamtos pasauliu, suvokti teigiamų ir neigiamų padarinių gamtai svarbą, emociškai pajusti gamtos grožį, išgyventi užterštos ir subjaurosotos aplinkos poveikį, prisiimti atsakomybę už savo veiksmus gamtoje.

Kad ir šios, ir kitos problemos būtų sprendžiamos, parengėme metų ekologinį projektą. Jo vykdytojai – visa įstaigos bendruomenė: 4–6 m. vaikai, pedagogai, tėvai. Projektas apima keturias skirtingų laikų: rudens (spalio mėn.), žiemos (sausio mėn.), pavasario (balandžio mėn.), vasaros (birželio mėn.) – savaites. Keturis metų laikus pasirinkome todėl, kad norėjome išryškinti atitinkamo metų laiko požymius aplinkoje, gyvojoje ir negyvojoje gamtoje, taip pat žmonių santykį su šiais gamtos reiškiniais, parodyti, kokį vaidmenį jie teikia grožiui, gamtos turtų išsaugojimui.

Projekto tikslas – padėti giliau suvokti gamtoje ir aplinkoje vykstančius sezoniškumo pokyčius, ugdyti meilę, pagarbą gyvybei, tėviškei, gamtai, įvairiomis priemonėmis skatinti vaikų raišką, kūrybiškumą, aktyvumą, puoselėti etnines vertybes.

Projekto uždaviniai:

1. Skatinti vaiko domėjimąsi gamta, jos reiškiniais, supančia aplinka.

2. Sudaryti sąlygas įvairiais būdais plėtoti vaiko socialinius bei gamtotyros poreikius.
3. Menine veikla išreikšti gamtoje patirtus įspūdžius, išgyvenimus.
4. Ekologinių idėjų puoselėjimą grįsti etnine kultūra.
5. Ekologines nuostatas integruoti į visas vaiko ugdymo ir ugdymosi veiklas.
6. Įgyvendinant projektą pasitelkti šeimos narius.

Trukmė: 2007–2008 m. m.

Projekto vykdytojai: visa įstaigos bendruomenė: 4–6 m. vaikai, pedagogai, tėvai, projekto partneriai.

Projekto metodai: literatūros šaltinių apžvalga, stebėjimas, tyrinėjimas, demonstravimas, „Minčių lietus“, diskusijos;

Priemonės: gamtinė medžiaga, plastilinas, popierius, knygos, muzikiniai instrumentai, oto, kaladėlės, paveikslėliai, konstruktoriai;

Projekto idėja: Įgyvendinti visuminį vaikų ugdymą, formuoti ekologines nuostatas: pažinti elementarius gamtos dėsnius, saugoti ir puoselėti augmeniją, globoti ir rūpintis gyvuoju gamtos pasauliu, suvokti teigiamų ir neigiamų padarinių gamtai svarbą, emociškai pajusti gamtos grožį, išgyventi užterštos ir subjaurosotos aplinkos poveikį, prisiminti atsakomybę už savo veiksmus gamtoje.

Projekto etapai ir svarbiausia veikla:

- Vaikui sudaromos palankios sąlygos domėtis natūralia gamta, pajusti pagarbą ir atsakomybę už visa, kas gyva, siekiama ugdyti susigyvenimo su gamta jausmą.
- Vaikai įvairiausiais būdais tyrinėja pasaulį ir savo potyrius, išgyvenimus, atradimus perteikia įvairia menine veikla.
- Įgyvendinant projektą, ugdytiniai supažindinami su seniausiais lietuvių liaudies amatais: gintaro apdirbimu, keramika, juostų audimu ir jų rišimu.
- Metų laiko požymius atspindi muzikinė veikla, įprasminanti vaiko raišką liaudies daina, rateliu, kitomis tautosakos formomis, įvairiomis improvizacijomis, liaudies muzika.
- Siekiama įvairių veiklos rūšių dermės: darbinės, vaizduojamosios, muzikinės, dramatinės.
- Pasitelkiamos įvairios veiklos formos: muzikinės popietės, išvykos, ekskursijos, praktinė veikla su tautodailininkais, kūrybinių sumanymų įgyvendinimas šeimoje, parodų organizavimas.

Projekto įgyvendinimo pirmoji savaitė – rudens. Pedagogės išryškina atitinkamo meto (sezoniškumo) požymius, su vaikais aptaria gamtos, aplinkos, gyvūnų, paukščių (visų gyvių) elgsenos pokyčius. Suplanuoja visos savaitės veiklą (kur išvyks, ką gero nuveiks darželio kieme, kokia meninė veikla atskleis patirtus įspūdžius, kokių dainelių, žaidimų mokysis ir pan.). Paskutinę rudens savaitės projekto vykdymo dieną visi susirenka į salę. Ugdytiniai dalijasi įspūdžiais, patirtais per savaitę, aptaria veiklą, pasakoja epizodus iš išvykų, grožisi molio darbais, dainuoja, šoka, improvizuoja, ragauja rudens gėrybių: vaisių, daržovių ir kt.

Žiemos savaitė. Pedagogės kartu su ugdytiniais suplanuoja savaitės veiklą. Vaikai atvyksta su rogutėmis, pasiruošia žaidimams su sniegu. Vaikai stebi gamtą, tyrinėja aplinką, numato, kokiems paukšteliams, gyvūnams žiemą parke reikalinga pagalba. Savaitės pabaigoje dalijasi savo patirtais įspūdžiais, atradimais, patirtais per savaitę

Pavasario savaitė. Kartu su ugdytiniais kaip visada aptariama visos savaitės veikla, grupėms paskirstomi lauko darbai. Nutariame išvykti prie vandens telkinių. Šią dieną darželio kieme knibžda vaikai. Jie grėbliukais, kastuvėliais purena žemę apie medelius,

krūmus, daugiametes gėlias, tręšia, ravi, renka šiukšles. Atlikę lauko darbus, visi ugdytiniai pasidžiaugia pagražėjusia aplinka ir sustoję į didelį ratą uždainuoja „Pasėjau žilvitį...“ Tvarkyti aplinką padeda keletas tėvelių. Paskutinė savaitės diena – muzikinė pramoga. Vaikai prisimena per savaitę nuveiktus darbus, aptaria pavasario savaitės atradimus, pokyčius ir t. t.

Vasaros savaitė. Pedagogės kartu su ugdytiniais aptaria metų laiką, pokyčius gamtoje, suplanuoja ir aptaria savaitės veiklą, išvykos priemones, muzikinius kūrinius. Veikla turėtų išryškinti vasaros požymius. Vaikai supažindinami su Joninių šventės tradicijomis, papročiais. Savaitės paskutinę dieną organizuojami atrakcionai, judrieji žaidimai. Po šventės visi vaišinasi braškėmis, aptaria vasaros savaitės atradimus, palygina su kitais metų laikais.

Apibendrinimas

Projekto įgyvendinimas atskleidė didelį vaikų susidomėjimą gamtoje ir aplinkoje vykstančiais pokyčiais, ryškesnį jų gebėjimą pastebėti, lyginti, analizuoti metų laikų požymius gamtoje, gyvūnijos pasaulyje, patirti gilesnius išgyvenimus, formuoti pozityvias estetines nuostatas, ekologinį mąstymą.

Vaikai įgijo naujų žinių, vaizduojamosios, muzikinės, darbinės veiklos įgūdžių, išryškėjo jų kūrybiškumas, meninės raiškos savitumas, emociniai potyriai, verbaliniai įgūdžiai, socialinė branda, pagerėjo tarpusavio santykiai.

Geranoriškas ir glaudus šeimos bendradarbiavimas sustiprino grandinės vaikas–šeima–pedagogas, tarpusavio ryšius. Išryškino vaiko savivertės, pasitikėjimo savimi, pasididžiavimo savo šeima jausmus. Atskleidė teigiamas grožio, gamtos, etnines vertybių puoselėjimo nuostatas. Džiugu, kad dalis tėvų prisidėjo prie darželyje rengiamų rudens ir pavasario talkų, su vaikais kartu piešė, lipdė, karpė ir t.t.

Įstaigos darbuotojams renginiai taip pat padėjo giliau suvokti moralinę atsakomybę už gamtos grožį, jos turtus, įvertinti teigiamą ir neigiamą žmogaus poveikį aplinkai. Įstaigos bendruomenė teigiamai įvertino projekto idėją, jo vykdymą, pasiekimus. Manytume, projekto sėkmę nulėmė tinkamas darbo formų, metodų taikymas, vaikų amžiaus ypatybių paaiskinimas, šeimos narių dalyvavimas veikloje, atsakingas ir kūrybiškas pedagogių darbas, vaiko raišką, bei kūrybiškumą skatinančios veiklos įvairovė, kryptingas ekologinių nuostatų ugdymas, ekologinių idėjų puoselėjimas įstaigoje.

Tačiau ši tema neišsemta, išlieka aktuali, nes ekologinės problemos yra sudėtingos, turi būti sprendžiamos ne vienerius metus. Ji teikia plačias gamtotyros, etninio, darbinio, meninio ugdymo galimybes, todėl projektas bus tęsiamas ir kitais metais.

Literatūra

- Gilienė D., Bulotaitė L., Strulienė N. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką*. Vilnius.
- Rajeckas V. (1997). *Mokymo metodai*. Vilnius: VPU leidykla.
- Arends R.I (1998). *Mokomės mokytis*. Vilnius: Margi raštai.
- Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
- Cage R. L., Berliner D. C. (1994). *Pedagoginė psichologija*. Vilnius: Alma Littera.
- Arendt H. *Tarp praeities ir ateities*. (1995). Vilnius: Aidai.
- Bitinas B. *Ugdymo filosofija*. (2000). Vilnius: Enciklopedija.

Summary

PECULIARITIES OF ECOLOGICAL EDUCATION AT PRESCHOOL INSTITUTION, PROJECT „THE NATURE IS ONE OF THE MOST POWERFUL ELEMENTS OF EDUCATION“

Elona Činikienė, Loreta Levanauskienė

The purpose of the project is to reveal peculiarities of ecological education at preschool institution and introduce the project „The nature is one of the most powerful elements of education“. The preschool age is extremely important for becoming a person as well as being sociable. Rapid physical growth, intensive development of psychical functions influence child's sensitivity and vulnerability. It is necessary to say that during this preschool age basics of child's personality are formed and they rarely change later. The nature is inexhaustible reservoir of psychic and physical perfection. Anywise, children come into contact with nature. Particularly interesting and diversified world of nature awakes life interest and curiosity of child, as well as gives incentives to play, work or create something artistic. However, child does not properly understand some things while communicating with nature independently. Besides, positive relationship with flora, fauna or inanimate nature is not always formed too. Moreover, ecological education can be determined as child's physical features training. Forming skills how to protect nature is also very important procedure during the education process. For this reason, the relationship between child and nature should be organized purposefully. What is more, this relationship should be consistently managed in order to apply ecological knowledge in practise in elder preschool age. The purpose of the project is to reveal peculiarities of ecological education during the process of environment recognition in elder preschool age.

Key words: *ecological education, nature, preschool age.*

GAMTAMOKSLINIO UGDYMO PROCESO TOBULINIMAS PRADINĖJE MOKYKLOJE

Gražina Masandavičienė, Auksė Kavaliauskienė, Rita Kareivienė

Kėdainių Juozo Paukštelio pagrindinė mokykla

K. Ušinskio žodžiais tariant, „Gamta – tai nuostabi knyga, kuria dievybė apsieiškia žmogui, jos rašmenys yra patys seniausi. Ji ir dabar su mumis kalba lygiai taip pat kaip kalbėjo su pirmaisiais žmonėmis. Ir niekada nebuvo būtybės, kuriai ta kalba būtų buvusi nesuprantama. Nors kiekvienas didelę dalį tos knygos supranta, bet reikia ją tirti, jei nori viską suprasti tiksliai ir nuodugnai. Gamta kalba viena kalba, visose platumose – viena vienintele“.

Kaip teigia Bendrosios programos, „Šiandien pasaulis, jo tvarka ir vertybės yra istoriškai sąlygotos ir kintančios, jos privalo dabarties žmonių būti atsakingai kuriamos ir sergstimos“.

Pagrindinis gamtamokslinio ugdymo tikslas – sudaryti sąlygas moksleiviams išsiugdyti gamtamokslinio raštingumo pradmenis. Siekiama, kad moksleiviai pradinėje mokykloje įgytų apibendrintų žinių apie gamtą ir savo aplinką, gebėjimų, kurie padėtų pažinti pasaulį ir išugdytų vertybines nuostatas:

1. Pagarbą gyvajai ir negyvajai gamtai, atsakomybę už jos išsaugojimą.
2. Savigarbą bei pagarbą kitiems, neabejingiems viskam, kas vyksta šalia, atsakomybę už save, savo veiksmus, rūpinimąsi kitais.